

SIRPALEINEN METODIMOSAIKKI JA SUOMALAINEN JURIDIIKKA

Juha Häyhä (toim.). Minun metodini. Werner Söderström Lakittieto Oy. Porvoo 1997. (s. 372)

Viime vuosina on useissa suomalaisissa yhteiskuntatieteissä jälleen nostettu esiin metodeja ja metodologiaa koskevia kysymyksenasetteluita. Monilla sosiaalitieteiden aloilla on tuoreita tutkimusmenetelmiä käsitteleviä oppikirjoja alkaen diskurssianalyysistä ja erilaisista kvalitatiivisista menetelmistä päätyen aina perinteisiin kvantitatiivisiin lähestymistapoihin. Nyt myös suomalainen oikeustutkimus näyttäisi saaneen oman metodikirjansa, joka kuuluu luonteensa puolesta 'minä tein sen näin' tyyppiseen metodologiseen kirjallisuuteen. Puhtaasti normatiivista metodologista asennetta kirja ei pyri edustamaan, eikä se sisältönsä heterogeenisyyden vuoksi siihen edes pystyisi, vaikka yksittäisissä kirjoituksissa tällaisia pyrkimyksiä esiintyykin.

Juha Häyhän toimittama teos ei pyri olemaan mikään oikeustieteellisen tutkimuksen suoranainen tekninen menetelmäopas, vaikka esipuheesta päätellen kirjan nimenomaisena funktiona on auttaa opiskelijoita suunnistamaan oikeudellisessa informaatiotulvassa. Lupaus on harhaanjohtava. Kyseessä ei kuitenkaan ole yhtenäiseen näkemykseen tai edes muutamaaan päälinjaan perustuva teos, vaan 17:n eri

kirjoittajan hyvinkin erilaisista kirjoituksista koostuva sirpaleinen mosaiikki. Vaikei menneitä metodimoinismien aikoja enää takaisin haikailisikaan, niin kirjan kohderyhmää ajatellen sirpaleisuutta voi pitää puutteena. Sirpaleinen ja sisäisesti paikoin jopa riemastuttavan ristiriitainen lopputulos ei liene kuitenkaan ollut tavoitteena, koskapa toimittajan kirjoittamassa johdantoluvussa katsotaan tiedeyhteisön metodisen itseymmärryksen olevan oikeustieteen tulosten luotettavuuden ja viime kädessä jopa koko oikeustieteen uskottavuuden keskeisin tae.

Teokseen kuuluvien kirjoitusten perusteella mitään kollektiivista metodi-itseymmärrystä ei kuitenkaan ole olemassa, vaan pitäisi mieluummin puhua eri tutkijoiden erilaisista itseymmärryksistä. Tämän toimittajakin tuntuu kuitenkin loppujen lopuksi hyväksyvän nostessaan esiin käsitteen 'metodinen pluralismi', joka suorastaan halveksuu metodologisen ykseyden tavoitetta.

Kirjoittajajoukko on suorastaan kunnioitusta herättävä alkaen aina oikeusteorian huipuista (Aarnio, Klami) ja päätyen eri oikeudenalojen tunnettuihin professoreihin (esim. hallinto-oikeus: Kaarlo Tuori, valtiosääntöoikeus: Antero Jyränki, oikeushistoria: Jukka Kekkonen, yleinen oikeustiede: Hannu Tolonen). Kirjoittajakunnan koostumus pistää lukijan kuitenkin ainakin kahdessa suhteessa mietteliääksi. Ensiksi voi kysyä, miksi kirjassa on niin vähän naispuolisia kirjoittajia (2 kpl 17:sta)? Siviilioikeuden professori Leena Kartion ja naisoikeuden professori Kevät Nousiainen lisäksi mikä maassamme ei ole muita tähän kir-

jaan kelpuutettavia naistutkijoita? Tällaista ei kai törkeinkään sovinisti voine vakavalla naamalla edes väittää, vaikka nyt kirjaan onkin päätynyt ikään kuin puolivahingossa vain kaksi naistutkijaa. Jatko-opiskelijat saattavat kuitenkin pahimmassa tapauksessa lukea kirjoittajakunnan sukupuolikoostumuksesta piiloisen viestin, jollaisia ei enää pitäisi oikeustutkimuksenkaan alueella lähettää.

Toinen kirjoittajakunnan koostumusta koskeva kysymys liittyy sen professionaaliseen protektionismiin eli siihen, että kaikki kirjoittajat ovat (Helsingin ja Turun) oikeustieteellisten tiedekuntien kasvatteja. Eikö esimerkiksi oikeusfilosofiaa silmäläpitanä olisi voitu kelpuuttaa mukaan vaikkapa oikeusfilosofi Eerik Lagerspetziä, oikeushistorioitsija Heikki Ylikangasta tai hallintotieteiden julkisoikeuden edustajista esimerkiksi Seppo Laaksoa, Arvo Myllymäkeä tai Teuvo Pohjolaista? Kun tätä nykyä yhä huomattavampi siivu oikeustieteelliseksi luokiteltavasta tutkimuksesta tapahtuu oikeustieteellisten tiedekuntien ulkopuolella (hallinto- ja kauppatieteiden yhteydessä sekä osana historiatieteitä) niin, eikö tämä olisi tullut huomioida myös kirjoittajajoukkoa koottaessa? Nyt vain eräiden hajaviittausten kautta lukija voi aavistaa, että oikeustiedeyhteisöä kiinnostavaa tutkimusta ja opetusta löytyy myös juristiprofession ulkopuolelta. Tosin tämä tosiseikka aiheuttanee joissakin kirjoittajissa suoranaisia vatsanväänöitä, sillä esimerkiksi Ahti Saarenpää tuntuu haikailevan kirjoituksessaan yhtenäismetodin ja lakimiesten kadonneen arvovallan perään. Kirjan muiden kirjoitusten muodostamaa taustaa vasten Saa-

renpään yhtenäismetodin kaipuu tuntuu kuitenkin tuulahdukselta menneestä maailmasta, jolle esimerkiksi Kevät Nousiaisien kirjoitus muodostaa eräin osin hauskan vastapoolin.

Teoksen toimittaja – ja osa kirjoittajistakin – käyttää omassa osuudessaan häiritsevästi perin vanhentunutta ilmaisua 'oikeustiede', vaikka samoin kuin puhutaan esimerkiksi hallintotieteistä voimme puhua oikeustieteistä nimenomaan monikossa. Koska vrsinaisesta tekstistä kuitenkin oikeustutkimuksen moniäänisyys ilmenee suorastaan alleviivaten, niin tätä puutetta ei kannattane turhaan paisutella. Ehkäpä toimittajan yksisilmäisyys tässä suhteessa on johtanut myös siihen, että kirjan kirjoittajat edustavat lähinnä lainoppia, oikeusteoriaa ja oikeushistoriaa. Oikeusosologiaa ja oikeusvertailua saa lukija turhaan etsiä, vaikka kummankin oikeustieteen haaran edustajia maastamme löytyisi. (Nyt sivilisteillä on turhankin suuri osuus.) Toimittajan laati- ma johdanto on muutoin kiihkoton johdattelu tematiikkaan ilman runsaita viittauksia asiaa käsitteisiin tutkimuksiin tai puheenvuoroihin. Yleisemminkin on huomattavaa, että kirjassa on onnistuttu pitämään kohtuullisen hyvin kurissa suuren kirjoittajajoukon vuoksi yleensä tapahtuva viiteapparaatin suhteeton paisuminen.

Kirjan subjektivistinen lähtökohta 'Minun metodini' luultavasti auttaa viiteapparaatin hillitsemisessä, sillä vaatimattomuus kaunistaa eivätkä monet kirjoittajista sittenkään viittaa koko tuotantoonsa. Muutoin kirjoittajat kylläkin selviävät yllättävän hyvin suomaalaista 'enhän minä nyt mitään itsestäni puhu' mentaliteettia leimaavasta kainoudesta. Esimerkiksi L.D. Erikssonin, Antero Jyrängin, Juha Pöyhösen, Jukka Kekkonen, Thomas Wilhelmssonin, Martti Koskenniemen sekä Urpo Kankaan kirjoitukset avaavat mielenkiintoisia persoonallisia sisäpuolen näkökulmia eri oikeudenalojen tutkimukseen, joten juuri näitä mainittuja voi pitää hyvinkin antoisina kirjan mahdollista lukijakuntaa silmälläpitäen. Yleiseen *God's Eye* näkökulmaan tai omakohtaisuuden jonkinasteiseen väistämiseen syylistyvät sen sijaan – enemmän tai vähemmän – loput kirjoittajista.

Yksittäisistä kirjoituksista nousee mielenkiintoisimmaksi Kankaan hyvin kirjoittama *Minun metodini* jakso, jossa Kangas ilmentää metodisia perusajatuksiaan hänelle omi-

naisella tavalla: »*Paksusuoltani kouristaa, kun joku ilmoittaa keksineensä ainoan oikean tavan eritellä oikeutta*». Myös Koskenniemen *Tyyli metodina* kirjoitus on hyvin antoisa, vaikka kirjoitus muuten antaakin kuvan hieman väsähtäneestä dekonstruktiviivisesta teoreetikosta, joka tuntuu viimeinkin antavan uudenlaista statusta myös edustamansa oikeudenalan käytännölle. Kiintoisa osuus on myös Tapio Lappi-Seppälän metodisesti monipuolinen ja tasapainoiselta vaikuttava esitys rikosoikeustutkimuksesta. Sen sijaan yleisen oikeustieteen edustajien panos jää kirjassa jotensakin vaisuksi ja latteaksi tai suorastaan lässähtäneeksi, mikä saattaa johtua siitä, että useimmat alan edustajista tyytyvät lähinnä kertaamaan jo aiemmin jossain muussa muodossa julkaisemaansa. Jos kirjoittajien sanoma ei kuitenkaan ole entuudestaan tuttua, niin tekstit puolustavat silloin hyvinkin paikkaansa.

Opiskelijan kannalta kirja saattaa omata kahtalaisia vaikutuksia. Yhtäältä auktoriteettiuskoiselle ja Yhtä Oikeaa Metodia etsivälle tiedeoitimistille se voi olla karvas pettymys. Toisaalta oikeustutkimukseen ja sen mahdollisuuksiin realistisemmin suhtautuvalle kynnikon alulle kirjan sanoma saattaa muodostua vapauttavaksi, sillä jos näin arvovaltainen joukkio ei ole metodista yhtä mieltä, niin valittavia lähestymistapapolkuja täytyykin olla yhden ainoan sijaan useita, eikä mikään niistä ole toista oikeampi. Kaikesta huolimatta en voi välttyä vaikutelmalta, että kirjan kokonaispanos olisi huomattavasti terävöitynyt jos vanha metodikeskustelun kiusanhenki *Antti Kivivuori* olisi mukana pistämässä eräiden kirjoittajien lievään itsetyyväisyyteen reikiä terävällä kynälään.

Ehkä antoisin tapa kirjan lukemiseen ja tekstien avautumiseen, nimenomaan oppimistarkoituksessa, on verrata eri kirjoittajien poikkeavia käsityksiä keskenään. Kun esimerkiksi Aarnion mielestä on mahdotonta tarjota lainopillisen tiedon tuottajalle jonkin muun tieteen metodisia ohjeita, niin Wilhelmssonin mielestä lainopin tietotarpeet nimenomaan edellyttävät lainopilta sen selvittämistä, mikä on yhteiskunnallisesti mahdollista ja täten myös poikkiteollisuutta. Kun Saarenpää lopettaa kirjoituksensa toteamukseen, että oikeus on yksinkertainen asia ja oikeustieteen tehtävänä on saattaa asiat järjesty-

seen, niin jo seuraavalla sivulla Hannu Tolonen kirjoittaa, että oikeus kaleidoskooppi, joka voidaan hahmottaa lukemattomin eri tavoin ja oikeus on myös antinominen ilmiö eli kenttä, joka on täynnä erilaisia ja eri tasoisia ristiriitoja. Kankaan kantaessa huolta oikeustieteen sisäisestä köyhtymisestä eli erityistieteiden vaikutuksesta oikeustieteissä, niin Kekkonen kantaa avoimesti lippua modernin selittävän historiatieteellisen oikeushistorian puolesta.

Kaikki eivät kuitenkaan selviä osuukistaan kitkattomalla sujuvuudella. Eräistä kirjoituksista (esim. Aarnio ja Kartio) on luettavissa, kuinka kehnosti muissa yhteiskuntatieteissä viime vuosina käytyä metodikeskustelua tunnetaan lainopin harjoittajien piirissä. Modernien empiriisten tutkimusotteiden rikkautta ei tunneta, mutta jo ajat sitten kannattajansa menettänyt naivi empirismi muistetaan turhankin hyvin, vaikka raakaempirisiin kannattajia ei liene enää elävien kirjoissa. (Tosin sama voitaneen esittää myös kääntäen eli, kuinka hyvin muissa yhteiskuntatieteissä tunnetaan modernin oikeustutkimuksen piirissä käytyä metodikeskustelua?)

* * *

Mitä kirjasta pitäisi kokonaisuutena ajatella? Tulisiko siltä vaatia suurempaa koherenssia ja sisäistä jaettua näkemystä tai yhtä uskonnunnustusta? Mielestäni kirjan moniäänisyys on pelkästään eduksi, sillä alkuperäinen epäluuloni kirjaa kohtaan hälveni nopeasti kun huomasi sen olevan hyvin iloisella tavalla metodologisen pluralismin ja poikkeavien mielipiteiden sekä erilaisten lähestymistapojen rehellinen eli suorastaan »postmoderni» edustaja. En tiedä, onko sirpaleinen mosaikkimaisuus ollut todellakin kirjan tavoitteena, mutta suuri yllätys on kuitenkin se, että kirjan kokonaisviesti on kuin suoraan anarkistisen metodologian isältä eli *Paul Feyerabendiltä*, joka kirjoittaa teoksessaan *Against Method* (1996 laitos s. 18–19) seuraavasti: »...it will become clear that there is only one principle that can be defended under all circumstances and in all stages of human development. It is the principle: anything goes.» Olen hyvin ilahtunut siitä, että feyerabendiläiseen lopputulemaan päätyi lukemalla oikeustieteiden opiskelijoille ja tutkijoille tarkoitetun teoksen, jonka eri kirjoittajat tuskin yksinään

allekirjoittaisivat Feyerabendin päätelmiä.

Kun kirja yllättää lukijansa, niin sitä on kai lupa pitää ainakin jolla-

kin tasolla onnistuneena. Tämä kirja-arvio voidaan hyvin päättää Erikssonin kirjoituksen alkusanoihin: »*För att vara sanningsenlig så*

har jag aldrig haft en Metod.» Niinpä niin.

Jaakko Husa